

ZICHT OP ONTWIKKELINGSVOORSPRONG

**Signalerings- & overdrachtsinstrument
voor peuters met een voorsprong**

ZICHT OP ONTWIKKELINGSVOORSPRONG

Signalerings- & overdrachtsinstrument
voor peuters met een voorsprong

Mirjam Veldhoven

Vierde druk

Signalering/overdracht ontwikkelingsvoorsprong voor kinderen vanaf 2 jaar

Naam kind:	Leeftijd (in jaren + maanden):
Ingevuld door:	Relatie met kind:
	Datum:

INVULINSTRUCTIE

Deze lijsten worden ingevuld als er een vermoeden is van een ontwikkelingsvoorsprong en/of er een overdracht plaats gaat vinden naar de basisschool. Het is niet de bedoeling om dit kind te labelen, maar om zichtbaar te maken wat opvalt aan dit kind, de sterke kanten die ingezet kunnen worden en welke zaken aandacht behoeven. De praktijk laat namelijk zien dat kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong zich heel snel kunnen aanpassen aan de groep en met deze informatie kan de pedagogisch medewerker/ leerkracht direct passend begeleiden.

Ouders zijn een belangrijke bron van informatie. Niet alleen vanwege hun positie ten opzichte van het kind, maar omdat het vaak voorkomt dat een kind met ontwikkelingsvoorsprong thuis andere zaken (meer?) laat zien dan in de groep. Ouders vullen dus ook een exemplaar in.

Er zijn 4 onderdelen in deze signalering/overdracht:

1. Peuterstappen in de ontwikkelingsgebieden
  - a. Taal; mondelinge taalvaardigheid en ontluikende geletterdheid
  - b. Rekenen; omgaan met getallen en meten
  - c. Sociaal emotionele ontwikkeling; omgaan met jezelf en met anderen
  - d. Motoriek; grote en fijne motoriek
2. Persoonskenmerken vragenlijst
3. De menstekening van Florence Goodenough
4. Samenvatting en conclusie

Onderdeel 1 zijn de reguliere ontwikkelingsgebieden en deze zijn onderverdeeld in peuterstappen. Op deze manier kan een eventuele voorsprong van (een van) de gebieden zichtbaar gemaakt worden. Deze stappen kunnen ook gesignaleerd worden in het reguliere volgsysteem. De stappen zijn ontwikkeld door de CED groep en gebaseerd op SLO kerndoelen (aanvang groep 1 en groep 2).

Onderdeel 2 is een persoonskenmerkenvragenlijst gebaseerd op de Zijnsluitkenmerken van Tessa Kieboom. Hoogbegaafdheid bestaat uit 2 luiken; het cognitieve luik (intellect, creativiteit en motivatie) en het zijnsluit (perfectionisme, rechtvaardigheidsgevoel, kritische instelling en hoge gevoeligheid). Het cognitieve luik wordt zichtbaar door onderdeel 1 of het reguliere volgsysteem in te vullen.

Door ook de zijnsluit persoonskenmerken mee te nemen in signalering en/of overdracht kan er een breed beeld van het kind neergezet worden en kan de begeleiding ook breed passend worden gemaakt.

Onderdeel 3. De menstekening van Goodenough is een manier om te registreren hoe de cognitie is ontwikkeld en het geeft een beoordeling van het ruimtelijk inzicht van het kind. De peuter wordt gevraagd een mens / poppetje te tekenen. Aan de detaillering van de tekening worden punten toegekend en vergeleken in een leeftijdsschaal.

Onderdeel 4 is een overzicht van de geobserveerde onderdelen en is de plek om (liefst gezamenlijk met ouders) de conclusie te trekken of er sprake is van een ontwikkelingsvoorsprong bij dit kind.

ONDERDEEL

1

PEUTERSTAPPEN

Dit zijn de reguliere ontwikkelingsgebieden en deze zijn onderverdeeld in peuterstappen. Op deze manier kan een eventuele voorsprong van (een van) de gebieden zichtbaar gemaakt worden. Deze stappen kunnen ook gesignaleerd worden in het reguliere volgsysteem. De stappen zijn ontwikkeld door de CED groep en gebaseerd op SLO kerndoelen (aanvang groep 1 en groep 2).

Peuterstappen wordt onderverdeeld in de verschillende hoofdstukken:

- a. Taal; mondelinge taalvaardigheid en ontluikende geletterdheid
- b. Rekenen; omgaan met getallen en meten
- c. Sociaal emotionele ontwikkeling; omgaan met jezelf en met anderen
- d. Motoriek; grote en fijne motoriek

Markeer de box achter de laatste stap die de peuter gezet heeft

Woordenschat en woordgebruik

'Passieve' woordenschat

STAP 1

Wijst de juiste persoon aan als een bepaalde naam wordt genoemd (mamma, pappa)

STAP 2

Wijst bij het benoemen van 20 verschillende woorden het juiste voorwerp aan.

Begrijpt woorden, symbolen of gebaren voor goed en fout, ja en nee.

STAP 3

Reageert op begrippen die de opvoeder aanleert (zeg: rode auto en het kind rijdt de rode auto in de garage)

Wijst verschillende voorwerpen en handelingen aan die duidelijk verschillen (lang en kort touw, volle en lege beker)

Koppelt de begrippen warm en koud aan verschillende voorwerpen

STAP 4

Heeft een passieve woordenschat van gemiddeld 4000 woorden

Kent het verschil tussen ik, jij, hij/zij

Wijst verschillende voorwerpen en handelingen aan waar een klein verschil tussen zit (bekers met meer en minder vloeistof, hogere en lagere tafel)

STAP 5

Raadt woorden bij een omschrijving met een aantal kenmerken

STAP 6

Heeft een passieve woordenschat van gemiddeld 7000 woorden

Wijst het juiste plaatje aan na omschrijving van een woord

Begrijpt een ontkenning (ik wil niet dat jij dat doet, er zijn geen appels meer)

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

Woordenschat en woordgebruik

'Actieve' woordenschat

STAP 1

Benoemt 10 woorden met ondersteuning van concreet materiaal (picto's, foto's)

Benoemt eigen naam

Benoemt en wijst mamma, pappa, broer en zus, opa en oma aan op een afbeelding

STAP 2

Gebruikt zelfstandige naamwoorden en werkwoorden

Gebruikt 'die' en 'dat' om het aanwijzen van een voorwerp te ondersteunen

Benoemt de namen van enkele groepsgenoten

STAP 3

Verzint nieuwe woorden voor woorden die hij nog niet kent
(bijv. 'waterschieter' of 'brommerboot')

STAP 4

Gebruikt bijvoeglijke naamwoorden (kleine, rode)

Vult zinnen met een functioneel aspect aan d.m.v. woorden, wijzen of gebaren
(Pas op ik kom er aan. Ik druk op de ... [toeter])

Gebruikt onbepaalde voornaamwoorden (iedereen, alles)

Gebruikt het woordje 'er' (bijv. 'Er zit een poes in de tuin')

STAP 5

Benoemt voorwerpen en plaatjes van aangeboden dagelijkse concrete woorden

Vraagt naar de naam en de betekenis van woorden als hij het woord niet weet

STAP 6

Heeft een actieve woordenschat van gemiddeld 3500 woorden

Beschrijft de juiste betekenis van de aangeboden woorden

Gebruikt de aangeboden woorden in een andere situatie
(met correct gebruik van de lidwoorden)

Beheerst alle Nederlandse klanken en medeklinkerclusters (zoals str, bl)

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

Luisteren

STAP 1

Begrijpt eenvoudige opdrachten en voert deze uit
(bijvoorbeeld 'pak je jas maar', 'zet de beker op tafel')

Kijkt gericht naar de opvoeder als deze vertelt wat ze gaan doen

Begrijpt door de toon van de stem of hij iets wel of niet mag

STAP 2

Begrijpt dubbele, bij elkaar horende, opdrachten
(bijvoorbeeld 'pak je jas en trek hem aan')

STAP 3

Geeft antwoord als een ander kind iets aan hem vraagt

Luistert naar eenvoudige verhaaltjes

STAP 4

Luistert naar een ander

Luistert naar een op de leeftijd afgestemd radiofragment / televisiefragment / gesproken tekst op internet

STAP 5

Luistert naar de opvoeder als deze een op de leeftijd afgestemd prentenboek interactief voorleest of iets vertelt

Reageert na herhaald lezen verbaal of non-verbaal op bekende woorden of situaties uit een boek

Beantwoordt gesloten vragen (ja/nee, keuzevragen) over een voorgelezen tekst

Begrijpt informatieve mededelingen buiten het hier en nu (morgen gaan we...)

STAP 6

Laat zien dat hij naar de opvoeder en groepsgenoten luistert als zij in de groep iets vertellen door te knikken of te antwoorden

Voorspelt globaal waarover een verhaal zal gaan en het vervolg na deel van het verhaal

Luistert gericht naar een korte voorgelezen tekst
(beantwoordt een vooraf gestelde luistervraag)

Stelt vragen over een tekst om beter te begrijpen wat er bedoeld wordt ('is poes boos??')

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

Vloeiend en verstaanbaar vertellen en gesprekjes voeren

STAP 1

Trekt met geluid, gebaar of mimiek actief aandacht als hij iets wil zeggen
Reageert zichtbaar op verschillende intonatie toonhoogtes, zoals vragend, streng, rustig

STAP 2

Maakt met enkele woorden duidelijk wat hij wil zeggen (plassen)
Neemt initiatief in de communicatie met anderen

STAP 3

Maakt in een gesprek wensen of gevoelens kenbaar, n.a.v. vragen van een volwassene
Noemt een naam om duidelijk te maken dat hij iets tegen diegene wil zeggen (Tim, kijk!)
Geeft antwoord op een vraag als die direct aan hem gesteld wordt

STAP 4

Maakt in een gesprek met een bekende volwassene wensen of gevoelens kenbaar
Vertelt wat hij die dag heeft gedaan ('ik heeft buitenspeelt' of 'kijk eens wat ik heb gemaakt')
Voert een gesprekje met een ander kind ('heb jij ook een jas? Welke jas is dat? Is dat geel?')
Vertelt iets in de kring/ aan tafel als hij daartoe wordt uitgenodigd

STAP 5

Doet met behulp van gerichte vragen verslag van een zichtbare gebeurtenis
Beschrijft concrete voorwerpen en situaties
Vraagt op een eenvoudige manier informatie of uitleg aan de opvoeder
Spreekt redelijk goed verstaanbaar voor onbekenden
(75- 90% van de spraak is te herkennen voor volwassenen)
Geeft in gesprekjes met de opvoeder antwoorden op open vragen

niveau
basisschool
groep 1

STAP 6

Drukt gevoelens of een mening op een voor onbekenden begrijpelijke wijze uit
Vertelt spontaan of gevraagd over onderwerpen die hem bezighouden
Spreekt goed verstaanbaar voor onbekenden
(90% van spraak is herkenbaar voor volwassenen)
Breidt zijn antwoorden uit (niet alleen ja/ nee)

niveau
basisschool
groep 2

Vloeiend en verstaanbaar vertellen en gesprekjes voeren

Zinsbouw

**STAP
1**

Gebruikt tweewoर्डzinnen (Tom drinken, Sanne spelen)

**STAP
2**

Maakt driewoर्डzinnen in tegenwoordige tijd met onderwerp en werkwoord
(hoeft nog niet altijd correct) -Erik spelen-

**STAP
3**

Gebruikt de ontkenning 'niet'

**STAP
4**

Maakt vierwoर्डzinnen

Gebruikt het persoonlijke voornaamwoord ik en jij

Maakt zinnen met een vervoegd werkwoord -Peter heeft zuiger uit(ge)daan-

**STAP
5**

Maakt zinnen met een voltooid deelwoord (ik heb gefietst)

Gebruikt zinnen met gebiedende wijs (geef die auto terug)

Gebruikt bijvoeglijke naamwoorden (Tom heeft blote voeten)

**STAP
6**

Maakt vijfwoर्डzinnen

Gebruikt het bezittelijke voornaamwoord mijn en jouw

Gebruikt de ontkenningen geen, niemand en niets

Maakt samengestelde zinnen (omdat, want, maar, of, die, dat, welke)

Maakt zinnen in de verleden tijd met regelmatige vormen (ik fietste)

Gebruikt de derde persoon enkelvoud (hij/zij) in zinnen

Gebruikt nu, vanochtend, vanmiddag, vanavond met de juiste werkwoordtijd

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

Mening uiten en vragen stellen

STAP 1

Trekt met geluiden, gebaren of mimiek actief aandacht als hij iets wil vragen

STAP 2

Vraagt een bekende met losse woorden gericht om een voorwerp of actie
Stelt met vragende intonatie een eenvoudige vraag aan de opvoeder (bv. 'Soen aandoen?')

STAP 3

Stelt vragen als 'wat doet ...?' of 'wat is ...?'
Vraagt of hij iets van een ander kind mag gebruiken
Vraagt om hulp

STAP 4

Stelt wie, wat, waar, waarom vragen om ergens meer over te weten te komen
Vraagt om herhaling wanneer iets niet wordt verstaan (wat? hè?)
Stelt een vraag aan een onbekende in een vertrouwde omgeving (wie ben jij?)

STAP 5

Drukt n.a.v. vragen zijn gevoelens of mening verbaal correct uit (bang, blij, boos, voorkeur voor activiteit aangeven)
Vraagt op een eenvoudige manier informatie of uitleg aan de opvoeder

STAP 6

Geeft zijn mening als hierom wordt gevraagd en licht deze mening toe
Verwoordt zijn mening door 'ik vind' zinnen te gebruiken
Gebruikt vraagzinnen met hoeveel, waarmee, welke, wanneer om ergens meer over te weten te komen
Roept op gepaste wijze hulp van anderen in (juf, wilt u me helpen?)

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

Ontluikende- en beginnende geletterdheid

Oriëntatie op boek en verhaal en leesplezier

STAP 1

Herkent een boek en weet dat er een verhaal in staat

Wijst plaatjes aan op een bladzijde

Slaat de bladzijden van een boek één voor één om

Bekijkt prenten in boekjes samen met de opvoeder

STAP 2

Luistert geboeid naar een voorleesverhaal in een één op één situatie

Wijst genoemde woorden aan op plaatjes in een boek

STAP 3

Luistert geboeid naar een voorleesverhaal in een groepje

Wijst op kleine details van plaatjes in het boek

Gebruikt de begrippen verhaal/ boek lezen

STAP 4

Pakt met regelmaat een boek om zelf in te kijken of te lezen

Kiest aan de hand van het plaatje op de omslag zelf de boeken uit die hem aanspreken

Vertelt een verhaal na aan de hand van de plaatjes in een boek

Ontdekt de structuur in verhalen

Voorspelt aan de hand van de omslag (het plaatje) van een boek het onderwerp

STAP 5

Stelt vragen over het verhaal om het beter te begrijpen

Wijst de leesrichting aan (links naar rechts)

Kent de begrippen: woord, zin, regel en bladzijde

Begrijpt dat illustraties en tekst samen een verhaal vertellen

STAP 6

Benoemt dat boek van voor naar achter wordt gelezen en een bladzijde van boven naar beneden

Bekijkt uit zichzelf met regelmaat een (digitaal) (prenten) boek of tijdschrift

Kent de begrippen: daarna, ervoor, letter, volgende, erachter, eerste, tweede, klank

Gebruikt de begrippen: woord, zin, regel en bladzijde

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

TAAL

Ontluikende- en beginnende geletterdheid

Oriëntatie op geschreven taal

STAP 1 & 2

n.v.t. Stap in deze ontwikkeling begint later

STAP 3

Bladert door (prenten)boeken en speelt alsof hij eigen en andermans teksten kan 'lezen'

STAP 4

Benoemt dat tekens gebruikt worden om iets te vertellen of leren
Legt m.b.v. een volwassene, eigen boodschappen in een primitieve 'geschreven' versie vast
Ervaart dat dingen die je zegt, opgeschreven kunnen worden
Ervaart dat dingen die opgeschreven zijn je iets kunnen leren

STAP 5

Is nieuwsgierig naar lezen en schrijven en stelt daar vragen over
Begrijpt dat tekenen en tekens produceren mogelijkheden bieden tot communicatie
Geeft aan dat je een geschreven woord kan uitspreken
Vraagt de opvoeder om iets op te schrijven
'Schrijft' d.m.v. tekeningetjes, krabbels, reeksen letterachtige vormen of letters

niveau
basisschool
groep 1

STAP 6

Begrijpt het permanente karakter en communicatieve doel van iets wat geschreven is (bijv. namenlijst)
Leest woorden als globale eenheden (eigen naam, namen van personen, dingen)
Schrijft of kopieert enkele letters
Benoemt dat je briefjes en boeken kan lezen om iets te weten te komen

niveau
basisschool
groep 2

Klankbewustzijn en het alfabet

STAP 1

n.v.t. Stap in deze ontwikkeling begint later

STAP 2

Zingt of praat mee bij het zingen van liedjes en het opzeggen van rijmpjes

Herkent een trefwoord in een reeks of verhaal

Geeft aan of twee woorden hetzelfde of verschillend zijn

STAP 3

Zingt liedjes of zegt versjes op waarbij de woorden herkenbaar zijn

Doet mee met spelletjes rondom taal (bv. het afmaken van het laatste woord in een liedje)

STAP 4

Weet dat letters de geschreven weergaven zijn van klanken

Benoem symbolen (P van parkeren, L van lesauto)

Rijmt op een eenlettergrepig woord (bus – kus)

STAP 5

Deelt een zin op in woorden

Deelt samengestelde woorden op in afzonderlijke componenten

Herkent en past eindrijm toe

Herkent een trefwoord in een reeks of verhaal

Herkent dezelfde klank in twee woorden

niveau
basisschool
groep 1

STAP 6

Herkent beginrijm in langgerekte woorden

Herkent beginrijm in gewoon uitgesproken woorden

Past beginrijm toe

Maakt de beginklank van een woord los van de rest van het woord

niveau
basisschool
groep 2

TAAL

Notities

REKENEN

Markeer de box achter de laatste stap die de peuter gezet heeft

Omgaan met de telrij

**STAP
1**

Zegt samen met de opvoeder en andere kinderen de telrij tot en met 3 op, bv. in de context van een telliedje

**STAP
2**

Telt met behulp van akoestisch terugtellen terug aan de hand van een aftelversje in getallengebied tot en met 3 (bv. drie, twee, één: start)

**STAP
3**

Zegt de telrijop vanaf één (als liedje of als versje)

Telt hardop (akoestisch tellen)

Oriënteert zich op de telrij tot en met vijf

**STAP
4**

Telt kleine hoeveelheden waarbij het gaat om synchroon tellen en het noemen van telwoorden en eventueel van het resultaat

Praat over tellen, getallen en hoeveelheden in betekenisvolle situaties

**STAP
5**

Telt akoestisch heen en terug tot en met tien aan de hand van een versje

Ordent hoeveelheden om ze te tellen (legt de te tellen voorwerpen bijvoorbeeld eerst in een rij)

**STAP
6**

Telt voorwerpen synchroon tot en met tien (noemt bij elk object een telwoord)

Telt voorwerpen resultatief tot en met tien

Telt door vanaf een willekeurig getal in de telrij tot en met tien (eventueel ondersteund met concreet materiaal als blokjes in een doosje)

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

REKENEN

Hoeveelheidsbegrippen

STAP 1

Kent de begrippen 'meer' en 'minder' op basaal niveau (ik wil meer koekjes)

STAP 2

Weet binnen een context wat bedoeld wordt met bij elkaar doen, erbij doen, eraf halen en dit vertalen naar een handeling

Kent het begrip 'hoeveel' als aanduiding om een aantal te bepalen

STAP 3

Weet binnen een context wat bedoeld wordt met begrippen als 'niets-alles' (allemaal), 'veel-weinig', 'meer-minder', 'evenveel', 'samen'

STAP 4

Vergelijkt kleine hoeveelheden op het oog op 'meer', 'minder', 'meeste', 'minste', 'evenveel',

Vergelijkt grotere hoeveelheden met een groot verschil in aantal op het oog op 'meer', 'minder', 'meeste', 'minste'

Herkent groepjes van twee en drie zonder te tellen

STAP 5

Begrijpt binnen een context wat bedoeld wordt met hoeveelheidsbegrippen als 'alle', 'geen', 'niets', 'veel', 'weinig', 'meer', 'minder', 'evenveel'

Begrijpt binnen een aansprekende context wat bedoeld wordt met bewerkingsbegrippen als 'samen', 'bij elkaar', 'verdelen'

STAP 6

Hanteert hoeveelheidsbegrippen als 'alle', 'geen', 'niets', 'veel', 'weinig', 'meer', 'minder', 'evenveel', 'één meer', 'één minder', 'een paar'

Gaat binnen een context om met begrippen als snel, langzaam, eerste, laatste, middelste, naast, dichtbij, bovenaan, onderaan, achteraan, vooraan, vroeg, laat, eerder, vroeger, later

Gaat binnen een context om met bewerkingsbegrippen als 'samen', 'bij elkaar doen', 'verdelen', 'eraf doen', 'eraf halen'

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

REKENEN

Erbij, eraf

**STAP
1 & 2**

n.v.t. Stap in deze ontwikkeling begint later

**STAP
3**

Kan voorwerpen verdelen over verschillende kinderen/bakjes of in groepjes

**STAP
4**

Kan voorwerpen eerlijk verdelen over verschillende kinderen/bakjes of in groepjes

Haalt steeds een voorwerp/persoon eraf of telt er één bij op in bijvoorbeeld versjes (tien kleine kikkertjes) en beseft dat het er eentje meer of minder wordt

Legt de één-één relatie door voorwerpen aan elkaar te koppelen of bij elkaar te leggen of te verbinden

**STAP
5**

Zegt in betekenisvolle (eventueel uitgespeelde) contextsituatie bij aantallen t/m 10 wat er gebeurt als één erbij komt en één eraf gaat (of één meer of één minder)

**STAP
6**

Begrijpt in betekenisvolle context een eenvoudig optel- of aftrekprobleempje onder de 10 en lost dit op binnen deze context

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

REKENEN

Hoeveelheden representeren

STAP
1

n.v.t. Stap in deze ontwikkeling begint later

STAP
2

Kan zeggen hoe oud hij/zij is

STAP
3

Kan met de vingers aangeven hoe oud hij/zij is

STAP
4

Kan tot en met drie de aantallen weergeven met zijn/haar vingers

STAP
5

Koppelt genoemde aantallen aan aantallen concrete objecten
(vingers, turfstreepjes, blokjes)

STAP
6

Begrijpt dat een hoeveelheid gerepresenteerd kan worden door getal symbolen
Schakelt tussen getal symbool en hoeveelheid: schrijft het juiste cijfer bij een hoeveelheid
en legt de juiste hoeveelheid bij een cijfer

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

REKENEN

Omgaan met getallen

**STAP
1**

n.v.t. Stap in deze ontwikkeling begint later

**STAP
2**

Weet dat een verzameling uit één, twee, drie of meer kan bestaan

**STAP
3**

Herkent groepjes van twee en drie zonder te tellen

**STAP
4**

Kan goed drie voorwerpen tellen

Kent een aantal cijfers en weet dat de woorden één, twee, drie in een vaste volgorde staan

Herkent enkele getal symbolen

Praat over getallen en hoeveelheden in betekenisvolle situaties

**STAP
5**

Zegt naar aanleiding van een gebeurtenis of ergens één, twee of drie van zijn

Overziet hoeveelheden tot vier ineens zonder te tellen

**STAP
6**

Overziet hoeveelheden tot 6 ineens vanuit dobbelsteenpatroon en vanuit vingers

Onderscheidt de verschillende getalsbetekenissen:
aantal (hoeveelheid van vijf dropjes), telgetal (nummer vijf of vijfde in de rij),
meetgetal (de leeftijd van vijf jaar), naamgetal (tramlijn 5)

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

REKENEN

Meten

Sorteren en ordenen

STAP
1 & 2

n.v.t. Stap in deze ontwikkeling begint later

STAP
3

Kan een paar voorwerpen sorteren

STAP
4

Kan een paar voorwerpen op basis van één eigenschap (vorm, kleur) of functie sorteren

STAP
5

Ordent voorwerpen van kort naar lang

STAP
6

Ordent voorwerpen op gewicht vanuit het wegen met balans

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

REKENEN

Meten

Groottebegrippen

**STAP
1**

n.v.t. Stap in deze ontwikkeling begint later

**STAP
2**

Oriënteert zich op eenvoudige groottebegrippen ('groot-klein', 'warm-koud')

**STAP
3**

Wijst het juiste voorwerp aan bij begrippen als 'groot-klein', 'lang-kort', 'hoog-laag', 'dik-dun'

Wijst de juiste afbeelding aan bij begrippen als 'groot-klein', 'lang-kort', 'dik-dun', 'hoog-laag'

Ontdekt tegenstellingen en leert begrippen als 'grootste-kleinste', 'langste-kortste', 'hoogste-laagste' kennen

**STAP
4**

Wijst binnen een context aan wat bedoeld wordt met 'groot-groter-grootst', 'klein-kleiner-kleinst', 'lang-langer-langst', 'kort-korter-kortst', 'hoog-hoger-hoogst', 'dik-dikker-dikst', 'dun-dunner-dunst'

Kan tegenstellingen aangeven ('jongen-meisje', 'warm-koud')

**STAP
5**

Begrijpt wat binnen een aansprekende context bedoeld wordt met begrippen als 'lang', 'kort', 'groot', 'klein', 'breed', 'smal', 'hoog', 'laag', 'dik', 'dun', 'nat', 'droog', 'voor', 'achter', 'zwaar', 'licht', 'vol', 'leeg', 'boven', 'onder'

**STAP
6**

Gaat binnen een context om met begrippen als 'snel', 'langzaam', 'eerste', 'laatste', 'middelste', 'naast', 'dichtbij', 'bovenaan', 'onderaan', 'achteraan', 'vooraan', 'vroeg', 'laat', 'eerder', 'vroeger', 'later'

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

REKENEN

Meten

vergelijken (lengte, breedte, oppervlak)

**STAP
1**

Legt rijtjes of maakt stapels met blokken: hoger, lager, langer, korter

**STAP
2**

Vergelijkt twee lengtes met een groot verschil op het oog

**STAP
3**

Vergelijkt op lengte en oppervlakte: wie/wat is groter of langer, welke schoen is kleiner, welke tekening of puzzel is groter, welke toren is hoger?

**STAP
4**

Meet zijn eigen lengte, bijvoorbeeld met behulp van een ander en met streepjes op de muur of met een strook/stroken

**STAP
5**

Vergelijkt (waar direct vergelijken moeilijker is) binnen een context voorwerpen indirect zoals via een strook of stuk touw

**STAP
6**

Meet "afpassend" met maateenheden als stap, voet en 'meterstrook' of meterlat

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

REKENEN

Meten

vergelijken (inhoud)

**STAP
1**

Speelt met vormen en water/zand: vormen vullen, overgieten, vol maken, leeg maken

**STAP
2**

Speelt met vormen en water/zand: vormen vullen, overgieten, vol maken, leeg maken

**STAP
3**

Herkent situaties waarin vergelijken op inhoud voorkomt: wie heeft meer limonade, welke doos is groter? In welke vaas zit meer water?

**STAP
4**

Vergelijkt op inhoud: waar zit het meeste/minste in?
Herkent en gebruikt begrippen als vol, leeg, in, uit, veel weinig

**STAP
5**

Vergelijkt op het oog of via overgieten twee inhouden
(weet daarbij waar meer of minder in past)

**STAP
6**

Vergelijkt inhoud via afpassen of uitscheppen met natuurlijke maten als kopje, beker, lepel

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

REKENEN

Meten

vergelijken (gewicht)

**STAP
1**

n.v.t. Stap in deze ontwikkeling begint later

**STAP
2**

Gebruikt de woorden licht en zwaar bij het optillen van voorwerpen

**STAP
3**

Tilt en weegt verschillende voorwerpen en vergelijkt wat zwaarder is en wat lichter is

**STAP
4**

Onderzoekt: wat is zwaar, heel zwaar, heel licht. En leert deze begrippen herkennen

**STAP
5**

Vergelijkt twee voorwerpen op gewicht; weet daarbij dat je bij het vergelijken van gewichten in tegenstelling tot het vergelijken van lengten niet alleen af kunt gaan op de grootte van iets

**STAP
6**

Vergelijkt voorwerpen op gewicht vanuit het wegen met balans

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

REKENEN

Geld

**STAP
1**

Maakt kennis met begrippen als kopen en betalen

**STAP
2**

Speelt situaties na waarin kopen en betalen voorkomt (zoals winkeltje spelen)

**STAP
3**

Gebruikt de begrippen kopen, betalen, geld

**STAP
4**

Begrijpt in betekenisvolle context begrippen als kopen, betalen, geld, duur

**STAP
5**

Kent munten van 1 euro
Weet tijdens het winkeltje spelen dat bv. iets van 5 euro duurder is dan iets van 4 euro

**STAP
6**

Kent munten van 2 euro
Stelt bedragen t/m 10 euro samen met munten van 1 en 2 euro

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

REKENEN

Tijd

STAP
1

n.v.t. Stap in deze ontwikkeling begint later

STAP
2

Verkent de indeling en het verloop van de dag en de namen die we voor de verschillende momenten gebruiken: ochtend, middag, avond, nacht

STAP
3

Kan dag en nacht benoemen

Kan gebeurtenissen in de juiste volgorde navertellen

Maakt in betekenisvolle situaties kennis met de klok Kent de begrippen ochtend, middag, avond

STAP
4

Kent de begrippen 'kort', 'lang', 'even', 'snel', 'nu', 'straks', 'vroeg', 'laat'

Weet dat je aan de wijzers van de klok kunt zien dat het later wordt en hoe laat het is (of het al tijd is voor...)

STAP
5

Kent het dagritme (ochtend, middag, avond, nacht) vanuit herkenbare gebeurtenissen (slapen, ontbijten, naar school gaan, avondeten, televisiekijken)

Kent begrippen: 'duurt lang' en 'duurt kort'

Begrijpt de betekenis van 'op tijd moeten zijn' en 'te laat komen'

Begrijpt aan de hand van een 'activiteitentijdbalk' (met plaatjes, foto's van vaste gebeurtenissen) dat er een vaste volgorde is in dagen van de week

niveau
basisschool
groep 1

STAP
6

Legt plaatjes in logische volgorde en vertelt er een (logisch) verhaaltje bij

Beseft wisseling van seizoenen, cyclisch karakter daarvan; kan ongeveer aangeven in welke maanden het lente, zomer, herfst en winter is

Begrijpt de indeling van de week in 7 dagen en het cyclische karakter daarvan; benoemt daarbij dagen van de week in goede volgorde en weet bv. wanneer het weekend is, wanneer vrije middag

niveau
basisschool
groep 2

REKENEN

Oriënteren en lokaliseren

**STAP
1**

n.v.t. Stap in deze ontwikkeling begint later

**STAP
2**

Kan op platen aanwijzen wat waar te zien is

Weet waar voorwerpen hun vaste plaats hebben

Kan voorwerpen in de ruimte met de ogen open aanwijzen

**STAP
3**

Kan voorwerpen in de ruimte met ogen dicht aanwijzen

Leert meetkundige begrippen kennen in relatie tot zijn eigen lichaam, zoals 'voor', 'achter', 'naast', 'in', 'op', 'boven', 'onder', 'dichtbij', 'ver'

**STAP
4**

Praat over concrete voorwerpen en situaties die niet direct zichtbaar zijn

Weet waar iets zich bevindt ten opzichte van het eigen lichaam ('voor', 'achter', 'naast', 'in', 'op', 'boven', 'onder', 'dichtbij', 'ver')

**STAP
5**

Benoemt waar iets zich bevindt

('voor', 'achter', 'naast', 'in', 'op', 'onder', 'boven', 'dichtbij', 'ver')

**STAP
6**

Herkent het (passief) gebruik van meetkundige begrippen als 'voor', 'achter', 'naast', 'in', 'op', 'boven', 'onder', 'dichtbij', 'ver'

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

REKENEN

Construeren

**STAP
1**

Bouwt een toren van blokken

**STAP
2**

Kan een eenvoudig bouwwerk maken met bouw- en constructiemateriaal (duplo, blokken, rails, kapla, etc.)

**STAP
3**

Speelt met vouwblaadjes
Herkent de basiskleuren rood, blauw, groen en geel

**STAP
4**

Benoemt de basiskleuren rood, blauw, groen, geel
Vouwt met vouwblaadjes

**STAP
5**

Bouwt iets eenvoudigs na met blokjes
Construeert door (na)vouwen met vouwblaadjes: schuine vouw, recht kruis, schuin kruis en vouwpatroon dat zestien vierkantjes oplevert
Maakt bij het vouwen (van grondvormen zoals hierboven) voorwerpen als huis, envelop, vlieger

niveau
basisschool
groep 1

**STAP
6**

Construeert vanuit aanwijzingen en voorbeelden iets ruimtelijks met papier (zoals een doosje, hoedje, bootje)
Bouwt eenvoudig blokkenbouwsel na vanuit tekening of foto

niveau
basisschool
groep 2

REKENEN

Handelen met vormen en figuren

STAP
1

Kijkt naar zichzelf in de spiegel

STAP
2

Kijkt in de spiegel en onderzoekt wat hij kan zien

STAP
3

Kijkt naar schaduwen van zichzelf

Speelt met kralen en mozaïek

STAP
4

Maakt vormen en patronen (na) met kralen, mozaïek, rijgen, stempelen, kleuren

Experimenteert met schaduwen

STAP
5

Herkent basisvormen als vierkant, rechthoek, cirkel

STAP
6

Kan eenvoudig meetkundige patronen namaken
(stempelen, tekenen, schilderen, rijgen, kleuren, mozaïek, kralen)

Herkent en benoemt de regelmaat in eenvoudige patronen
(bv. in een kralenketting, mozaïekpatroon, muurtje van verschillende blokken)

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

REKENEN

Notities

Markeer de box achter de laatste
stap die de peuter gezet heeft

Samen spelen en werken 1

**STAP
1**

Kijkt met interesse naar het spel van een ander kind of speelt naast een ander kind hetzelfde spel

Voert dezelfde handeling uit als de kind naast hem

Speelt onder begeleiding samen met een ander kind een eenvoudig spelletje, bv. de bal naar elkaar toerollen, blokjes stapelen

**STAP
2**

Speelt met één of twee andere kinderen grof-motorische spelletjes met elkaar nadoen, bv. achter elkaar door de kruiptunnel, van de glijbaan, één op de kar en de ander duwt, elkaar aan het lachen maken door 'kiekeboe' of 'gek doen'

**STAP
3**

Probeert met andere kinderen te spelen, meestal doen-alsof-spelletjes

**STAP
4**

Maakt vriendjes met kinderen die van hetzelfde soort spel houden

Speelt samen met een ander kind of in een klein groepje

Speelt onder begeleiding met andere kinderen een eenvoudig beurtspelletje (bv. kleurenlotto, memorie)

Zegt tegen een ander wat hij wil spelen

**STAP
5**

Voert onder begeleiding met een ander kind een opdracht uit

**STAP
6**

Vraagt of hij/zij mee mag spelen

Kan met andere kinderen spelen

Werkt samen met andere kinderen aan een gezamenlijke opdracht

Speelt zowel een leidende als volgende rol in spel

Helpt op verzoek anderen bij het uitvoeren van een taak (even helpen tillen)

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

Samen spelen en werken 2

STAP 1 & 2

n.v.t. Stap in deze ontwikkeling begint later

STAP 3

Deelt iets met een ander als hem/haar dit gevraagd wordt
(schuift op, staat speelgoed af)

STAP 4

Kan al een beetje met andere kinderen iets delen, bv. speelgoed

Neemt een afwachtende houding aan bij het samenspel

Staat speelgoed af als een ander kind het wil gebruiken

Kan van tijd tot tijd op zijn/haar beurt wachten, legt zich er gemakkelijk bij neer als hij/zij op zijn/haar beurt moet wachten of speelgoed moet delen of afstaan

STAP 5

Deelt materiaal met andere kinderen

Vraagt aan een ander of hij/zij een voorwerp van hem/haar mag gebruiken (pakt het niet af)

Weet dat er afspraken en regels zijn

STAP 6

Deelt uit zichzelf iets met een ander (schuift op, deelt iets lekkers)

Vraagt of hij/zij iets mag gebruiken van een ander

Leert wat afspraken en regels zijn

Leert welke regels er zijn en hoe zich daaraan te houden

Houdt zich aan een afspraak met een ander kind
(samen buiten met de karren spelen als je dat hebt afgesproken)

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

Taak uitvoeren 1

STAP 1

Probeert dingen zelf doen, bv. zichzelf aan – of uitkleden, zelf een puzzel (af)maken
Begrijpt en voert eenvoudige opdrachten uit (bv. pak je jas maar, zet de beker maar op tafel)

STAP 2

Voert een korte, nieuwe handeling uit (1 stap) als een ander deze heeft voorgedaan, bv. verfkwastje uitspoelen
Begint aan een taak als hem dat gevraagd wordt

STAP 3

Kan een bekende opdracht die duidelijk is zelfstandig uitvoeren, bv. bakjes fruit uitdelen
Heeft plezier in het leren van nieuwe dingen
Voert een korte, nieuwe handeling uit (2 stappen) als een ander deze heeft voorgedaan, bv. schoenen aantrekken en klittenband dichtmaken

STAP 4

Kan zich grotendeels zelf aankleden en gaat (eventueel onder begeleiding) naar de wc
Volgt aanwijzingen van de pedagogisch medewerker op als hij moet opruimen, iets moet aan- of uittrekken, moet stoppen met een bezigheid

STAP 5

Luistert en kijkt naar de uitleg van een opdracht in een één op één situatie
Wijst aan waar hij moet beginnen

STAP 6

Kan zichzelf aankleden en gaat zelfstandig naar de wc
Kan zelfstandig taken uitvoeren
Luistert en kijkt naar de uitleg van een opdracht in een groepsinstructie voordat hij aan de taak begint
Kijkt hoe de pedagogisch medewerker een taak aanpakt en neemt deze aanpak over
Herhaalt de opdracht die hem is gegeven (wat ga je nu doen?)
Begint na de uitleg met zijn taak

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

Taak uitvoeren 2

STAP
1

n.v.t. Stap in deze ontwikkeling begint later

STAP
2

Kan langere tijd met een activiteit of speelgoed bezig zijn

Maakt een eenvoudig taakje af, bv. een puzzeltje

Ruimt speelgoed op als hem dat gevraagd wordt, bv. 'zet jij de auto terug in de kast'

STAP
3

Probeert zelf problemen op te lossen tijdens het werken, bv. punt (laten) slijpen

Gaat voorzichtig met materiaal om

STAP
4

Werkt rustig voor een kortdurende periode

Zet door, blijft het een tijdje proberen als iets niet direct lukt, bv. bij een moeilijke puzzel

Helpt actief mee met het opruimen van de gebruikte materialen, zet de spullen terug als hij klaar is met een taak en helpt andere kinderen daarbij

STAP
5

Voert een simpele enkelvoudige taak tot het einde uit

Controleert of de taak klaar is (alles gebruikt)

Geeft aan welke taken hij moeilijk vond en welke makkelijk

Pakt en ruimt zijn materialen op

niveau
basisschool
groep 1

STAP
6

Werkt 10 minuten zelfstandig aan een bekende taak

Stelt gericht vragen

Geeft aan of de taak makkelijk of moeilijk was en of hij goed heeft gewerkt

Zet door wanneer iets niet direct lukt, probeert de taak bv. nog een keer wanneer het de eerste keer niet lukt

Maakt iets af, bv. een moeilijke puzzel

niveau
basisschool
groep 2

Keuze maken

STAP
1

Kiest wat hij wil eten uit twee of drie dingen, die de opvoeder hem voorhoudt door te wijzen, zijn hand uit te steken, een woordje te zeggen (bv. 'die')

STAP
2

Vertelt wat hij wil na de vraag; 'wil je met de bal of met de kar spelen?' of 'wil je kaas of worst op je brood?'

STAP
3

Weet wat hij leuk vindt en kan dit vertellen, bv. 'ik houd van spelen met de auto's'

STAP
4

Kiest zelf, zonder hulp, bv. waarmee hij wil spelen of wat hij wil eten of drinken

Weet dat een ander iets anders leuk kan vinden dan hijzelf

STAP
5

Denkt na voor hij een keuze maakt, bv. niet gelijk hetzelfde kiezen als zijn vriend als die iets gaat doen wat hij niet zo leuk vindt

Kiest wat hij wil doen op basis van eigen voorkeuren (bv. binnen of buiten spelen)

STAP
6

Maakt een keuze en blijft daarbij

Vertelt dat hij een andere keuze wil maken dan de ander (hij wil naar buiten, ik niet)

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

Aardig doen 1

STAP
1

Kijkt veel naar andere kinderen
Toont belangstelling voor andere kinderen

STAP
2

Glimlacht tegen een ander kind
Gebruikt en begrijpt het woord 'wij' (kent enkele namen)
Ontdekt de verschillen en overeenkomsten tussen zichzelf en de andere kinderen in de groep, bv. in lichaamskenmerken, karaktereigenschappen, voorkeuren / afkeuren, afkomst en traditie

STAP
3

Zorgt voor andere kinderen, bv. aaien over het hoofdje van een baby
Weet dat een ander zich anders kan voelen dan jij
Weet dat een ander iets anders leuk kan vinden dan jij

STAP
4

Toont belangstelling en sympathie voor andere kinderen
Kan eenvoudige gevoelens bij anderen waarnemen (inschatten), bv. 'hij huilt, hij zal wel verdrietig zijn'
Houdt in het spel rekening met wat een ander wil

STAP
5

Kan gevoelens onder woorden brengen, bv. 'ben je boos?'
Weet hoe een ander zich kan voelen in een bekende situatie

STAP
6

Zoekt contact met anderen
Heeft kennis van de ander (kent alle kinderen bij naam)
Ervaart de verschillen en overeenkomsten tussen zichzelf en de andere kinderen in de groep, bv. in lichaamskenmerken, karaktereigenschappen, voorkeuren / afkeuren, afkomst en traditie
Kent de sterke en zwakke punten van een ander, bv. 'hij kan nog niet zonder zijwiel'tjes'
Houdt rekening met gevoelens en wensen van anderen, bv. samen rustig binnen spelen als een ander kind zich niet lekker voelt

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

Aardig doen 2

STAP 1

Reageert als een ander kind huilt

STAP 2

Reageert als een ander kind huilt, door bijvoorbeeld een speen of knuffel te geven

Helpt een ander kind, bijvoorbeeld met iets zwaars te dragen of te versjouwven, als de opvoeder daar om vraagt

Zegt sorry als hij iets gedaan heeft tegen een ander kind en de opvoeder wijst hem daarop

STAP 3

Troost een ander wanneer die verdrietig bv. door te vragen 'gaat het?'

Kan anderen al een beetje helpen en vindt dat ook fijn om te doen

Merkt op dat een ander iets moois, leuks of nieuws heeft, zegt bv. 'ik wil ook die'

Zegt sorry als hij iemand pijn heeft gedaan en dit kind moet huilen

STAP 4

Helpt een ander kind bijvoorbeeld zijn schoenen of jas uittrekken als de opvoeder daar om vraagt

Geeft een complimentje over het uiterlijk of een werkje (mooie jas, mooie tekening)

Zegt sorry als er door hem per ongeluk iets misgaat (drinken valt om, tekening raakt zoek)

STAP 5

Troost iemand die gevallen is

Kent meerdere manieren om iemand te troosten (stil maar, arm omslaan, zakdoek halen)

Helpt een ander als die daar om vraagt

Zegt sorry wanneer dit gepast is

STAP 6

Vertelt waarom het aardig is om een ander te troosten

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

Omgaan met ruzie 1

STAP
1

Laat het aan een ander kind merken als hij iets niet leuk vindt

STAP
2

Zegt het tegen een ander kind als die iets doet wat hij niet leuk vindt

STAP
3

Weet dat nee zeggen een reactie oplevert van de ander

STAP
4

Is (op verzoek van de opvoeder) tijdens het oplossen van een conflict stil, zodat het andere kind kan praten

STAP
5

Ervaart dat er door tegenstrijdige belangen conflicten kunnen ontstaan die je samen kunt oplossen, bijvoorbeeld allebei op de kar willen: opvoeder laat hen omstebeurt een rondje rijden, beide kinderen zijn tevreden

Luistert tijdens het oplossen van een conflict, onder toezicht van de opvoeder, naar de ander

niveau
basisschool
groep 1

STAP
6

Volgt het advies van de opvoeder op bij een meningsverschil

Kan met hulp van de opvoeder een oplossing bedenken voor een conflict

Luistert naar een ander als die sorry zegt

Laat een ander uitpraten bij het oplossen van een ruzie

Vertelt na een ruzie wat er gebeurd is

niveau
basisschool
groep 2

Ervaringen delen

STAP
1

Kijkt veel naar andere kinderen
Toont belangstelling voor andere kinderen
Zegt iets tegen de pedagogisch medewerker, geeft antwoord als zij iets aan hem vraagt

STAP
2

Glimlacht tegen een ander kind
Zegt iets tegen een ander kind, geeft antwoord als een ander kind iets aan hem vraagt

STAP
3

Is stil als iemand iets vertelt
Voert een gesprekje met de opvoeder

STAP
4

Toont belangstelling en sympathie voor andere kinderen
Voert een gesprekje met een ander kind
Laat de opvoeder zien wat hij gemaakt heeft of vertelt wat hij die dag heeft gedaan
Praat met de opvoeder over iets dat ze net samen hebben meegemaakt of over iets wat om hen heen gebeurt, wat ze allebei zien

STAP
5

Luistert als iemand iets vertelt
Vertelt in de kring over iets dat hij zojuist heeft meegemaakt (korte tijd ertussen)
Praat met een ander kind over iets dat ze net samen hebben meegemaakt of over iets wat om hen heen gebeurt, wat ze allebei zien

STAP
6

Zoekt contact met anderen
Deelt een soortgelijke ervaring met anderen (ik ben daar ook geweest)

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

Jezelf presenteren 1

STAP
1

Voelt zich op zijn gemak in de eigen groep/ omgeving
Gaat er gemakkelijk mee om (bv. gaat door met zijn bezigheid, glimlacht, laat zien wat hij doet of maakt) als de opvoeder de aandacht op hem vestigt

STAP
2

Past zich gemakkelijk aan als er een andere pedagogisch medewerker is of als er een andere volwassene in zijn omgeving is
Past zich gemakkelijk aan in onbekende situaties, bijvoorbeeld bij een uitstapje met de groep in een vreemde omgeving (bv. de bibliotheek, speeltuin)

STAP
3

Gaat er gemakkelijk mee om (vertelt iets, geeft antwoord, laat iets zien of gaat iets pakken) op de vraag van de opvoeder in een klein groepje

STAP
4

Durft te experimenteren/ probeert nieuwe dingen uit om grenzen te ontdekken
Gaat er gemakkelijk mee om (vertelt iets, geeft antwoord, laat iets zien of gaat iets pakken) op de vraag van de opvoeder in de kring/groep

STAP
5

Geeft aan wat hij leuk/lekker/mooi/interessant vindt (smaak/voorkeur)

STAP
6

Kan zich handhaven binnen de eigen groep
Kan zijn mening geven

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

Jezelf presenteren 2

STAP
1

Is trots als hij iets kan, als iets hem lukt
(bv. kijkt op, klapt voor zichzelf, lacht, wijst, zegt 'ik gedaan')

STAP
2

STAP
3

Leert ervaren wat hij al kan en wat hij nog niet kan, is bv. trots als hij een puzzel heeft gemaakt, maar merkt dat hij nog niet zonder zijwieltjes kan fietsen

STAP
4

Accepteert dat het niet alles even goed kan

STAP
5

STAP
6

Heeft vertrouwen in zijn eigen kunnen, staat stil bij wat hij al kan, oefent bv. met fietsen zonder zijwieltjes en vertelt het iedereen als hij het kan

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

Opkomen voor jezelf

STAP 1

Kan aangeven dat het hulp nodig heeft

Vraagt bv. non-verbaal om hulp (door de jas voor opvoeder te houden)

Gebruikt zijn eigen naam, bv. om duidelijk te maken dat hij iets wil hebben of dat iets van hem

Benoemt zichzelf als 'ik', gebruikt de woorden 'van mij' of 'ik'

Laat het aan een ander kind merken als hij iets niet wil of niet leuk vindt, bv. houdt een speeltje stevig vast als een ander het wil afpakken, jammert erbij, duwt het kind weg

STAP 2

Vraagt of de opvoeder iets voor hem wil doen (bv. veter vastmaken, jas dicht)

Gaat in tegen een verzoek van een ander (verzet zich lichamelijk, weert zich af, zegt nee)

Zegt het tegen een ander kind als die iets doet wat hij niet leuk vindt of als hij iets wil hebben (bv. nee, mag niet, (doet) pijn, au, ik wil die)

STAP 3

Gaat in tegen een verzoek van een ander en toont zijn eigen wil, bv. zeggen dat hij de boterham niet opeet omdat hij geen pindakaas lust

STAP 4

Vraagt soms om hulp als iets hem alleen niet lukt (aan – en uitkleden)

Maakt aan een ander kind duidelijk wat hij wel/ niet wil

STAP 5

Vraagt om hulp als iets hem alleen niet lukt (aan – en uitkleden)

Zegt nee als het iets niet wil

Zegt er iets van als iemand onaardig tegen hem doet

STAP 6

Vraagt iemand anders om hulp, bijvoorbeeld als het maken van een werkje alleen niet lukt

Heeft kennis van zichzelf, weet wat het wel en niet wil

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

SOCIAAL-
EMOTIONELE
ONTWIKKELING

Notities

Balanceren

STAP 1

Loopt en trekt speelgoed achter zich aan. Hij kan dit ook achteruitlopend en zowel met de linker- als rechterhand

Staat op de tenen, gesteund of kortdurend zonder steun, bv. om iets hoog uit de kast te pakken

Loopt achterwaarts

Speelt met twee handen zowel links als rechts naast hem als hij zit op de grond

STAP 2

Draagt tijdens het lopen in zowel alleen de linker- als de rechterhand, als in beide handen een voorwerp

Loopt op de tenen voorwaarts: 4 stappen

Loopt in beide richtingen om bijvoorbeeld een speeltoestel (linksom en rechtsom)

STAP 3

Legt een voorwerp boven zijn eigen hoofd weg in bv. de kast of op het aanrecht

Loopt 2 stappen op de hakken voorwaarts

Kan vanuit zit op de vloer opstaan terwijl speelgoed met twee handen wordt vastgehouden

Gaat zonder steun staand op de voeten naar staan op de knieën; eerst op 1 knie, daarna op 2 knieën

STAP 4

Loopt voor en achterwaarts 2 meter op tenen en hakken

Loopt over een bank

Pakt staand speelgoed van de vloer met zowel linker- als rechterhand als met 2 handen tegelijk

STAP 5

Loopt achterwaarts over twee naast elkaar staande banken (breed oppervlak) en passeert een ander kind

STAP 6

Loopt voetje voor voetje, hakken tegen tenen, bv. over de stoeprand

Loopt over een smalle balk (bv. omgekeerde bank)

Loopt enkele passen achterwaarts over een balk (omgekeerde bank)

Zit met de voeten los van de grond op de rug van een ander die op handen en knieën zit

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

MOTORIEK

Rennen

**STAP
1**

Rent met het lichaam licht naar voren gebogen. Mogen nog dribbelpasjes zijn

**STAP
2**

Maakt bochten links- en rechtsom tijdens het rennen

Staat vanuit vaart plotseling stil

**STAP
3**

Vermindert vaart of versnelt tijdens het rennen

**STAP
4**

Verandert tijdens snel rennen van richting

**STAP
5**

Rent bij tikkertje door de zaal heen

**STAP
6**

Loopt estafette in een rechte lijn met 1 ander kind

Loopt weg voor de tikker

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

MOTORIEK

Klimmen

**STAP
1**

Klimt trap op met twee handen aan de leuning. Af mag nog op de knieën

Klimt op meubels

**STAP
2**

Loopt een trap op en af, mag nog met twee voeten op één trede

**STAP
3**

Loopt een trap afwisselend met rechter- en linkervoet op en af, met steun aan leuning of hand(en) van opvoeder

**STAP
4**

Loopt een trap afwisselend met rechter- en linkervoet op en af zonder steun

**STAP
5**

Klimt tot de helft omhoog, opzij en naar beneden in het klimrek

**STAP
6**

Klimt afwisselend met rechter- en linkerbeen en arm tot de hoogste sport omhoog, opzij en naar beneden in het klimrek

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

Springen

**STAP
1**

Springt met twee voeten tegelijk op van de vloer

**STAP
2**

Springt met twee voeten tegelijk van de onderste traprede

**STAP
3**

Maakt twee sprongen voorwaarts op één of beide voeten

**STAP
4**

Maakt meerdere sprongen achter elkaar voorwaarts en op de plek met twee voeten tegelijk
Springt over een lijn (loopspringen)

**STAP
5**

Springt met 2 voeten naast elkaar 5 sprongen voorwaarts
Maakt spreidsprong op de plaats
Springt en landt met twee voeten tegelijk en kan meteen weer verder gaan

**STAP
6**

Springt met 2 voeten naast elkaar over een touw op de grond
Springt met 2 voeten naast elkaar 5 keer opzij van links naar rechts en van rechts naar links
Maakt loopsprong (afzetten en landen met één voet, loopspringen)

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

Balspelen

STAP 1

Rolt een bal met 1 hand

Gooit een kleine bal bovenhands met één hand, zonder richting

Kan tegen een grote bal aanschoppen, zonder het evenwicht te verliezen, mag zich hierbij nog vasthouden aan de hand van de opvoeder of bv. een muur

STAP 2

Rolt een pion om met een grote bal

Kan een kleine bal bovenhands met één hand in een bepaalde richting gooien

Kan tegen een grote stilliggende bal aanschoppen, zonder het evenwicht te verliezen

STAP 3

Kan een bal bovenhands met twee handen gooien zonder het evenwicht te verliezen

Trapt tegen een bal die stil ligt

STAP 4

Houdt een ballon 6 keer hoog

Gooit een kleine bal onderhands, zonder richting

Kan een grote zachte bal of ballon vangen, met twee handen, maar mag nog tegen de borst komen

Doet een poging om tegen een aangespeelde bal te schoppen

STAP 5

Gooit bovenhands of onderhands een grote, zachte bal of pittenzakje richting een ander

Vangt een, met een boog, aangegooid pittenzakje, mag nog tegen de borst komen

Schopt gericht tegen een aangespeelde bal

STAP 6

Gooit onderhands met 2 handen

Gooit een grote, zachte bal naar een ander zodanig dat die hem kan vangen

Vangt een naar de borst aangegooid pittenzakje met twee handen, mag vervolgens tegen de borst geklemd worden

Doet een poging om met de voeten het eigen doel te verdedigen

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

MOTORIEK

Fijne motoriek 1

STAP 1

Stapelt twee voorwerpen, bijvoorbeeld blokken

Maakt strek- en buigbewegingen met de vingers

Slaat bij het voorlezen gericht de (harde) bladzijde om

STAP 2

Slaat bij een dun boekje de bladzijden één voor één om

Kan 'zet-in-elkaar speelgoed' in en uit elkaar halen

Gebruikt een lepel om zelf te eten of prikt met een vork en houdt met de andere hand het bord vast

STAP 3

Bouwt een toren van acht blokken

Stopt kleine voorwerpen met één hand in een doosje (lucifers, rozijnen)

Maakt een puzzel van 4 stukjes

Schenkt, bijvoorbeeld, limonade in een bekertje

STAP 4

Bouwt een hoge toren van verschillende vormen blokjes

Gebruikt een enkele vinger om kleine knoppen in te drukken (telefoon, toetsenbord, deurbel)

Eet met een lepel zonder te knoeien

STAP 5

Tikt met de duim tegen de wijsvinger om bijvoorbeeld een bladzijde om te slaan

"Speelt piano" op de tafel door afwisselend met de vingers te tikken

Kan een niet te strakke knoop dichtdoen

Besmeert een boterham met bijvoorbeeld boter houdt met andere hand de boterham vast

STAP 6

Tikt afwisselend met de duim tegen alle vingertoppen

Gebruikt duim en wijsvinger om variërende groottes van voorwerpen aan te duiden

Snijdt boterham door midden

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

Fijne motoriek 2

STAP 1

Houdt tijdens het tekenen het potlood met de volle hand vast in het midden van het potlood

Plaatst een stukje in een knoppenpuzzel

STAP 2

Houdt tijdens het tekenen het potlood vlak boven het papier vast met de vingertoppen

STAP 3

Rijgt 3 grote kralen

Houdt tijdens het tekenen het potlood vlak boven het papier vast met de vingertoppen. Met de andere hand houdt hij het papier vast

Tekent een cirkel en lijnen na van een voorbeeld

STAP 4

Rijgt een ketting van grote kralen

Kan papier scheuren met twee handen

STAP 5

Maakt fijne draaibewegingen vanuit de pols, draait bv. een moer op een bout

Heeft een duidelijke voorkeurshand

Tekent een cirkel

Volgt met het potlood een slingerende lijn op papier, hoeft nog niet precies op de lijn

STAP 6

Heeft een goede pengreep
(pincetgreep: potlood rust op middelvinger en wordt tussen duim en wijsvinger geklemd)

Tekent een vierkant

Kleurt binnen de lijntjes

niveau
basisschool
groep 1

niveau
basisschool
groep 2

Notities

ONDERDEEL

2

PERSOONSKENMERKEN

Een vragenlijst die gebaseerd is op de Zijnsluik kenmerken van Tessa Kieboom.

Hoogbegaafdheid bestaat uit 2 luiken; het cognitieve luik (intellect, creativiteit en motivatie) en het zijnsluik (perfectionisme, rechtvaardigheidsgevoel, kritische instelling en hoge gevoeligheid). Het cognitieve luik wordt zichtbaar door onderdeel 1 of het reguliere volgsysteem in te vullen.

Door ook de zijnsluik persoonskenmerken mee te nemen in signalering en/of overdracht kan er een breed beeld van het kind neergezet worden en kan de begeleiding ook breed passend worden gemaakt.

LUIKEN

Luiken persoonlijkheidskenmerken vragenlijst

Zet een kruisje bij de frequentie die het beste past bij het kind

Perfectionisme	Vaak	Soms	Nooit
Vermijdt nieuwe uitdagingen/activiteiten			
Laat thuis nadrukkelijk meer zien dan op de groep			
Heeft moeite om met kritiek om te gaan			
Denkt vaak dat het iets niet kan			
Heeft weinig vertrouwen heeft in het eigen kunnen			
Vind een fout maken naar			
Heeft voorkeur voor activiteiten die het al kent (ontloopt bepaalde activiteiten)			
Aantal X-jes			

Rechtvaardigheidsgevoel / kritische instelling	Vaak	Soms	Nooit
Maakt zich regelmatig zorgen over 'grote' zaken			
Afspraak is afspraak; beloftes moeten nagekomen worden			
Heeft regelmatig een andere mening (discussie)			
Aantal X-jes			

Hoge gevoeligheid	Vaak	Soms	Nooit
Gevoelig op lichamelijk gebied			
Ziet veel (details)			
Vind geluiden vaak hard			
Heeft last van sokken, etiketten, stoffen			

LUIKEN

Luiken persoonlijkheidskenmerken vragenlijst

Hoge gevoeligheid (vervolg)	Vaak	Soms	Nooit
Sterk ontwikkeld reukvermogen (en heeft mening over de geuren)			
Sterke smaakontwikkeling (heeft uitgesproken mening)			
Kan intens reageren op pijn			
Gevoelige ogen (licht is snel fel)			
Gevoeligheid op emotioneel gebied			
Voelt stemmingen en emoties van anderen aan			
Maakt zich snel zorgen			
Heeft behoefte aan rustige omgeving			
Kan zich goed inleven Is in staat tot zelfreflectie			
Staat niet graag in middelpunt			
Aantal X-jes			

Creativiteit	Vaak	Soms	Nooit
Heeft originele gedachten en ideeën (buiten de gewone kaders)			
Motivatie	Vaak	Soms	Nooit
Kan zeer gemotiveerd en geconcentreerd spelen/werken			
Totaal aantal X-jes			

LUIKEN

Notities

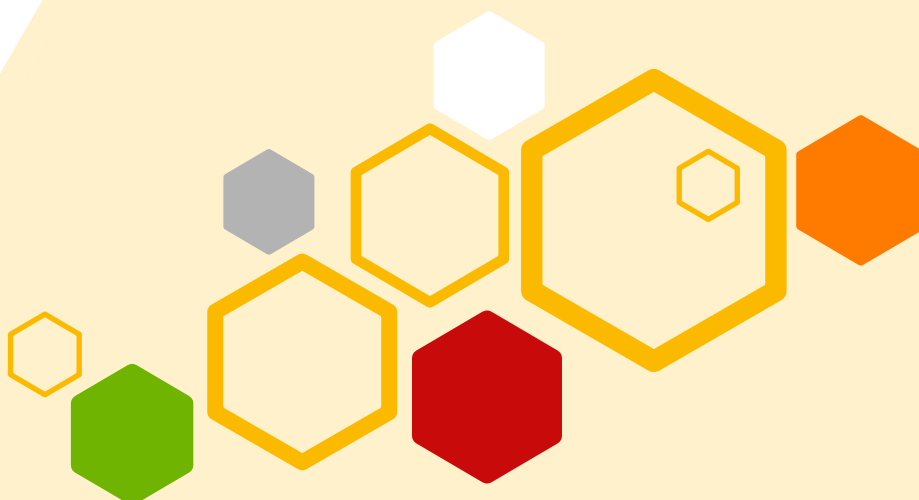

ONDERDEEL

3

DE MENSTEKENING VAN FLORENCE GOODENOUGH

De menstekening van Goodenough is een manier om te registreren hoe de cognitie is ontwikkeld en het geeft een beoordeling van het ruimtelijk inzicht van het kind. De peuter wordt gevraagd een mens / poppetje te tekenen. Aan de detaillering van de tekening worden punten toegekend en vergeleken in een leeftijdsschaal.

TEKENING

De menstekening van Florence Goodenough

Opdracht: "Teken eens een mannetje (mens, niet vragen jezelf te tekenen) voor mij zo goed als je kunt. Je hebt er alle tijd voor".

Tips voor de begeleiding:

- Geef geen suggesties of hulp
- Op vragen antwoorden: "Doe het maar zoals het je het beste lijkt"
- Hoogstens een geremd kind aanmoedigen, maar niet meer aansturen
- Wanneer een kind aangeeft klaar te zijn neem je het papier met de tekening weg

Aanwijzingen voor de puntentelling:

Voor ieder detail van de tekening geef je 1 punt

1		Hoofd		
2		Beide benen of één en profiel Beide armen		
3		De vingers alleen zijn niet voldoende, behalve wanneer er tussen deze en het lichaam een ruimte is vrijgelaten		
4	a	Romp, hetzij als een enkele lijn of in twee dimensies		
	b	Lengte van de romp groter van afmeting dan de breedte		
	c	Schouders duidelijk aangegeven		
5	a	Armen en benen aan een willekeurig punt van de romp of aan hals bevestigd		
	b	Armen en benen op de juiste hoogte van de romp bevestigd		
6	a	Hals		
	b	De omtrek van de hals vormt een voortzetting van die van hoofd, romp of beide armen		
7	a	Een of beide ogen		
	b	Neus		
	c	Mond		
	d	Neus en mond		
	e	Neusgaten		

TEKENING

8	a	Haren	
	b	Haren beter weergegeven dan door een verbreding van het hoofd of een golvende lijn	
9	a	Aanduiding van de kleren (knoop of hoed)	
	b	Twee ondoorzichtige kledingstukken (hoed en broek bijvoorbeeld)	
	c	Volledige ondoorzichtige kleding (mouwen, broekrand)	
	d	Vier duidelijk te onderscheiden kledingstukken (hoed, broek, schoenen, vest, das)	
10	a	Vak- of uniformkleding zonder fouten	
	b	Vingers aan beide handen of aan de zichtbare hand	
	c	De verhouding tussen de lengte en breedte van de vingers is juist. De vingers wijken niet uiteen	
	d	De duim is van de overige vingers te onderscheiden door stand en lengte	
11	a	Een of meer gewrichten van de armen aangegeven	
	b	Een of meer gewrichten van de benen aangegeven	
12	a	Afmeting van het hoofd niet groter dan de helft en niet kleiner dan 1/10 van de romp	
	b	Lengte van de armen niet tot aan de knieën reikend	
	c	Lengte van de benen niet kleiner dan die van de romp en niet groter dan tweemaal de lengte van de romp	
	d	De lengte van de voeten is groter dan de hoogte. Zij bedraagt minder dan 1/3 van de lengte van het been en meer dan 1/10 van de totale lengte van het been	
	e	Beide benen en armen hebben twee dimensies	
13		Hiel	
14	a	Uitvoering van een correcte menselijke uitdrukking en/of beweging in de lijnen van de omtrek	
	b	Idem in die van de gewrichten	
	c	Idem in die van de omtrek van het hoofd	

TEKENING

14	d	Idem in die van de omtrek van de romp	
	e	Idem in de omtrek van benen en armen	
	f	Idem in de symmetrie van het gelaat	
15	a	Oren	
	b	Juiste stand en afmeting van de oren	
16	a	Details van de ogen. Wenkbrauwen, oogharen of beide	
	b	Pupillen aangegeven	
	c	Afmetingen van de ogen. Lengte groter dan hoogte	
	d	De blikrichting van het oog komt in de plaatsing van de pupil in het en profile weergegeven gelaat of in de vorm van het oog (cirkelsector) uit	
17	a	Kin en voorhoofd aangegeven	
	b	Kin duidelijk van de onderlip gescheiden	
18	a	Hoofd, romp en voeten en profile. Eén fout wordt door de vingers gezien	
	b	Foutloos profiel	

Totaal aantal punten

Het aantal opgetelde punten wordt vergeleken met de onderstaande puntenschaal, waarin voor iedere leeftijd het vereiste puntental is aangegeven.

Leeftijd in jaren	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Punten	2	6	10	14	18	22	26	30	34	38	42

TEKENING

Notities

ONDERDEEL

4

SAMENVATTING EN CONCLUSIE

Een overzicht van de geobserveerde onderdelen en is de plek om (liefst gezamenlijk met ouders) de conclusie te trekken of er sprake is van een ontwikkelingsvoorsprong bij dit kind.

Samenvatting en conclusies

Peuterstappen

Op welke ontwikkelingsgebieden heeft dit kind al stappen 5 en/of 6 gemaakt?

- Taal
- Rekenen
- Sociaal emotioneel
- Motoriek

Zijnsluik kenmerken

Bij welke persoonlijkheidskenmerken is vaak aangekruist?

- Perfectionisme
- Rechtvaardigheidsgevoel/kritische instelling
- Hoge gevoeligheid
- Creativiteit
- Motivatie

De menstekening van Goodenough

De puntenleeftijd van dit kind is ____ jaar.

Conclusie

Is er sprake van een ontwikkelingsvoorsprong bij dit kind?

Ja / nee

Zijn er specifieke persoonlijkheidskenmerken zichtbaar bij dit kind?

Ja / nee

Notities

Notities

ZICHT OP ONTWIKKELINGSVOORSPRONG

Signalerings- & overdrachtsinstrument
voor peuters met een voorsprong

VOORSPRONG BIJ OPGROEIEN

Het instrument Zicht op Ontwikkelingsvoorsprong, voorsprong bij opgroeien, brengt de ontwikkeling van het jonge kind in kaart en inventariseert welke persoonskenmerken het kind heeft ontwikkeld.

Stichting iQ⁺ heeft het streven de handen van professionals, onderwijs, gezondheidszorg, overheid en ouders ineen te slaan om het pad voor het hoogbegaafde kind te banen, opdat het intellectuele talent tot bloei komt. Vroegsignalering van het jonge kind met ontwikkelingsvoorsprong is een van de manieren om dit streven te bereiken.

Mirjam Veldhoven, eigenares van Cleverbee, heeft Zicht op Ontwikkelingsvoorsprong ontwikkeld. Zij ondersteunt bij signalering en begeleiding van het jonge kind met ontwikkelingsvoorsprong. Haar visie is zoveel mogelijk kennis te delen om ouders en professionals te helpen, het kind met een ontwikkelingsvoorsprong op een passende manier te begeleiden en te ondersteunen.

Kijk voor meer informatie over
de wereld van hoogbegaafdheid
op stichtingiqplus.nl

Kijk voor meer informatie over
ontwikkelingsvoorsprong op
cleverbee.nl

